

Literárna veda a jej štruktúra

Literárna veda sa skladá :

1. Teória literatúra
2. Dejiny
3. Literárna kritika

Súčasti literárnej komunikácie:

- Autor
- Dielo
- Čitateľ/recepcia

Literatúra je spôsob umeleckej tvorivosti. Viac sa na jazyk, alebo ústny prototext. Pod pojmom literatúra môžeme chápať aj texty, ktoré sú prejavom umeleckej tvorivosti. Vtedy hovoríme o umeleckej alebo krásnej literatúre. Používa sa aj termín beletria, ale používa sa na označenie umeleckej prózy.

Literatúra – písmeno (z latinského slova littera)

Výstavbovým materiálom, v ktorom sa literárny prejav realizuje je jazyk.

Funkčné usporiadanie výrazových prostriedkov môže vyvolať v prijímateľovi umelecký zážitok. Poznáme estetickú funkciu umeleckej literatúry. Ďalšie: humanistická, spoločenská, výchovná a poznávacia.

Literárna veda skúma osobitosť umeleckej literatúry, jej podstatu, vznik, štruktúru, výchovné aspekty, pravdaže aj hodnotu a pôsobenie. Termín literárna veda použili ako prví Nemci. Literárna veda sa zaoberá jazykovými prejavmi s prevládajúcou estetickou funkciou. Podriadená je estetike a všeobecnej teórií umenia.

Hodnota a pôsobenie sa viažu na literárnu kritiku.

Literárna veda

- Patrí medzi humanitné vedy
- Spoločným východiskom tejto vedy je filozofia, ktorou sa zaoberal aj Aristoteles.

Predmet výskumu literárnej vedy je ťažko definovaný. Špecifikum literárnej vedy by tvorili tri oblasti výskumu:

1. Teória literatúry
2. Teória diela
3. Teória recepcie

Teória literatúry

Skúma podstatu všeobecných aj špecifických zákonitostí umeleckej literatúry. Zaujímajú ju otázky literárneho procesu, ale aj samostatná teória literatúry,

diela. Jej prioritou je komplexný rozbor literárneho diela, tiež smery, metódy (percepcia) a hodnotenie diela:

Odvetvia teórie literatúry:

- Štylistika
- Semiológia
- Teória literárnej komunikácie
- Axiológia
- Sémantika
- Verzológia (verš)
- Genológia

V súvislosti s teóriou literatúry je potrebné venovať pozornosť pojmu poetika (napríklad poetika klasicizmu). Poetika niekedy nahrádza teóriu literatúry. Niekedy hovoríme o špeciálnom druhu poetiky (Hviezdoslavova poetika, poetika klasicizmu)

Estetická funkcia

- Smer obdobia (napríklad romantizmu, klasicizmu)
- Má špecifické odlišnosti

Dejiny literatúry

Skúmajú procesy historického výskumu a literatúry aj tvorivé cesty jednotlivých spisovateľov. Opierajú sa aj o históriu a etnografiu.

Literárna kritika

- Výklad a hodnotenie kvalít literárneho diela

Postup literárneho kritika:

1. Individuálny čitateľský zážitok
2. Literárno-kritická činnosť (interpretácia tematických obsahových a výrazových zložiek)

(mal by obsahovať aj tretí : Záverečné vyjadrenie)

Vývin syntetických predstáv o literatúre

Úlohou dejín literatúry je zaradiť autora do príslušného obdobia **Dejiny slovenskej literatúry** sú rozdelené do niekoľkých období.

1. Od zániku Moravy. Patrí tam literatúra, ktorú tvorili príslušníci slovanska
2. Literatúra národa (od 19 st.) chýbal v tom období znak typu vysokej tvorby. Okrem výnimiek vo folklórnej hudbe, ktorá mala orálny charakter. Slovenský národ bol v tom období v tragickom postavení.

Bohuslav Tablic a Pavol Jozef Šafárik začali vyčleňovať slovenskú literatúru z väčšieho celku. Začiatkom 19 storočia sa J. Kollár snažil o slovakizáciu češtiny. Napríklad v jeho knihe *Čítanka z roku 1828*, ktorá bola v tom období jednou z prvých toho druhu.

Jozef Dobrovský napísal knihu *Dejiny české řeči a literatury*, ktorá vyšla v nemeckom jazyku. J. Dobrovský bol inšpirovaný B. Tablicom a začal vyčleňovať slovenskú literatúru, pomocou organizovaného výskumu.

Bohuslav Tablic napísal dielo *Paměti česko – slovanských básníků aneb veršovce a Poezye*. B. Tablic pristupoval k práci ako básnik. Nemožno ho považovať ako odborníka z vedeckej stránky. V diele sa sústredil na isté obdobie. V diele *Paměti česko – slovanských básníků aneb veršovce* je 77 bibliografických profilov. Použil v tomto diele texty od neznámych autorov, ktoré sa vďaka tomu zafixovali. B. Tablic nebral do slovenčiny latinské písmo. Ale jeho diela nemali vplyv na emancipáciu Slovenska.

Jozef Šafárik bol literárny kritik. Napísal dielo *Dejiny slovenského jazyka a literatury všetkých nářečí*. Vyšlo v roku 1826 v nemeckom jazyku. V tej dobe to bolo základné dielo literárnej histórie. J. Šafárik ako prvý vniesol do knihy systém. Vyčlenil slovenskú literatúru od českej (metodicky): „Kvůli lepšímu přehľadu“. Aj keď bol Tablic pre neho inšpirácia, nedával na rozdiel od neho do popredia samotné dielo a nesnažil sa urobiť všeobecnú charakteristiku Slovákov.

Jozef Miloslav Hurban tvrdil, že literatúra je výraz ducha národa, je jedinečná. Oproti predchodcom doplnil dejiny literatúry až do seba. Bol zakladateľ slovenskej literatúry.

Jaroslav Vlček (1860- 1930) bol pôvodom Čech. Vydal **Dejiny literatury slovenskej** (Turč. Sv. Martin, 1890, obnovené vydanie v roku 1923). Vlčkovy časopisecké príspevky vyšli zásluhou Milana Pišúta: *Kapitoly zo slovenskej literatury* (1954) a *Medzi Váhom a Vltavou* (1957)

Ludovít Vladimír Rízner (1849 – 1913)

- Bibliografické štúdie: *Prehľad folkloristickej literatury slovenskej od prvopočiatku do konca r. 1886 (1897)*, *Prehľad slov. prekladov slovanských do konca r. 1897 (1898)*, *Prvý zoznam rukopisov slovenských alebo inorečovými Slováckmi písaných* (1905)

- Bibliografický prehľad štyridsaťročnej 1868-1908 literárnej činnosti Pavla Országha Hviezdoslava (1909) a iné

- Za najvýznamnejšiu bibliografickú prácu v dejinách slovenskej literatury sa pokladá jeho šesťzväzková *Bibliografia písomníctva slovenského na spôsob slovníka od najstarších čias do konca r. 1900*

Ďalší: Štefan Krčméry, Stanislav Šmatlák, Viliam Marčok

Literárna kritika je spojená s dobou, pretože musela prevziať mnohé neliterárne prvky (dobové a ideologické). Umelecký kritik metóda spojená s romantizmom. Realistická kritika jej predstavitelia na Slovensku: J. Škultéty a Svetozár Hurban – Vajanský.

S. H. Vajanský tvrdil: „Niektorá kritická esej môže mať väčší zmysel, ako zbierka poviedok.“ Taktiež kritizoval iné ako neindividuálne témy.

J. Škultéty (1853 – 1947)

- kultúrny historik, historik, slavista, filológ, spisovateľ, publicista, redaktor, správca otvorenej MS, profesor FF UK v Bratislave
- filozoficky vychádzal z pozitivizmu, esteticky z realizmu
- išlo „o literatúru tzv. zdravého, vnútorne nerozvratného subjektu“
- **Zo slovenského Plutarcha** včleneného do knihy O Slovákoch (1928)
- do r. 1920 jedinou syntetickou prácou Škultétyho sú **Dejiny slovenskej literatúry** (1911)
- vedecké polemiky po r.1918 **O Matici slovenkej** (1919) **Stodvasaťpäť rokov zo slovenského života 1790 – 1914**, **Pavel Jozef Šafárik** (1922), **Slovensko v minulosti** (1926), **Nehaňte ľud môj!** (1928)

Literárna kritika sa viaže s publicistickou činnosťou. Literárny kritik by mal mať bližšie nedefinovateľné vlastnosti : napríklad „ bunky“ pre literatúru alebo intuíciu pre vyjadrenie hodnoty diela. Musí si vedieť vytvoriť dojem z daného diela. Tieto vlastnosti sú predpokladom na precítenie daného diela .Kritik musí dokázať svoje názory fixovať. Väčšina kritikov robí literárnu kritiku popri bežnom zamestnaní.

Recenzia je určená autorovi.Autor musí vedieť prijať kritiku. Spôsob, akým ju vie akceptovať závisí od povahy autora. Problematiky prijatia kritiky sa venoval literárny kritik profesor Plutkov, alebo aj Sedlák.

Poznávací proces u kritika má dve fázy:

1. Individuálny čitateľský zážitok, ktorý obsahuje osobný aspekt.
2. Konkrétne literárno – kritická činnosť, v nej sa môže kritik venovať napríklad štruktúre diela.

(mala by byť aj tretia fáza, takzvaný záver)

Literárna kritika je extrovertná činnosť. Úlohou literárneho kritika je upozorňovať, že nie je všetko dokonalé, ako sa zdá. Pre literárnu kritiku je najdôležitejší žáner recesia alebo glossa. Kritika môže byť ako publicistický útvar, ale existuje aj kritická esej.

Podstata umeleckej literatúry (nazýva sa aj beletria). **Beletria** má kľúčovú estetickú funkciu.**Krásna literatúra** má kľúčovú informatívnu funkciu.

Literárnu vedu zaujímajú diela, ktoré okrem estetickej funkcie vyvolávajú v čitateľovi aj pocit uspokojenia.

Rozlišujeme pri diele 4 kategórie:

- Zdroj estetickej funkcie
- Estetické emócie
- Estetická hodnota
- Estetická miera

Estetická hodnota. Prostredníctvom funkcií sa nám autor snaží povedať, aby sme si všimli veci, na ktoré v bežnom živote zabúdame.

Estetická miera vyjadruje schopnosť autora vyjadriť realitu.

Umelecká literatúra je komplexným modelovaním (alebo stvárnením), ťivotnej reality za pomoci jazykových znakov. Subjektívny a objektívny prístup sa počas času (alebo histórie) mení.

Literatúra je špecifickým druhom komunikácie. Proces vzniku a pôsobenia literárneho diela sa dá vyjadriť kombináciou reťazcov:

Autor – vnímateľ

Komunikácia je základ literárneho prejavu. **Literárna komunikácia má schému:** súhrn mimojazykových javov...autor... množina jazykového základu... recipient diela.. súhrn mimojazykových javov (recipient je čitateľ diela)

Literárno vedecká činnosť je vedeckou činnosťou. Pre výskum literárneho diela sa nám núka mnoho možností, alebo bádateľských prístupov:

1. Svet.... básnik

2. Básnik.... báseň

3. Báseň ... svet

4. Báseň... čitateľ

Svet ... básnik a básnik... báseň

- Tieto 2 vzťahy sa skúmali už od druhej polovice 19 storočia. Skúmali z rôznych uhľov pohľadu autora a jeho tvorbu. Súviseli s pozitivistickou literárno vednou metódou (éra gematických výkladov)

Pri vzťahoch : báseň ... svet

Báseň...čitateľ

Sa zrodila **nová kritika**. Bola to metóda, ktorá sa venovala textu alebo jeho hodnote.Ale pozitivistické metódy (psychologické) stále pretrvali. Skúmali napríklad reakciu percipienta na daný text.

Pri vzťahu báseň čitateľ sa používala dotazníková metóda, ktorá je **kvantitatívny výskum.**

Výskum literárneho diela podlieha dvom postupom:

1. Vonkajší prístup (patrí tam mimo literárny kontext)

2. Vnútorý prístup (alebo textový) sa sústreďuje na viacvrtvosť diela (napríklad na povahu)

Prehľad vývinu literárneho myslenia

(metodologický pluralizmus a viať na súčasný výskum)

Platón (427 –347 pred n. l) bol starogrécky filozof. Tvrdil, že umenie vzniká napodobnením reality a vďaka múzam, ktoré inšpirujú umelcov (nielen v literatúre). Poznal kategóriu krásy a estetickú funkciu. Pod krásou chápal (alebo považoval) všetko čo vzbudzuje obdiv. Mal aj iné kategórie : dobro, pravda. Kritizoval umenie. Tvrdil : „ Umenie ľudí kazí, pretože u ľudí prebúda city.“

Aristoteles (384 – 322 pred n. l.) uvažoval podobne ako Platón. Používal teóriu mimézy (napodobňovanie). Poznal epickú a tragickú poéziu. „ Básnictvo vzniklo, lebo ľudia majú napodobňovanie radi“. Tvrdil, že poézia je filozofickejšia a vznešenejšia ako história.

V diele Poetika sa zaoberá:

- postupom básnika pri spracovaní látky
- myšlienkovou stránkou
- Ako prvý definoval metaforu
- Slovným výrazom

Definoval hlásku a spoluhlásku. Podľa Aristotela básnická reč, nemá byť rovnaká ako hovorená reč. V jeho diele Poetika nachádzame pojmy : hrdinské básne, jamby, tragédia, komédia, epos. Dielo obsahuje aj normy pre autora.

Aristoteles vytvoril kategóriu katarzie, bol zakladateľom poetiky.

Horácius jeho básnickým listom Ad pisonem otvoril obdobie **normatívnej poetiky**. Antický normatívne ponímanie poetiky ako súboru pravidiel prežival celý stredovek. V stredoveku bola Aristotelova Poetika preložená do latinčiny a stala sa básnickou normou.

Filológia (z gréckych slov : filein – milovať a logos – slovo) bola v tej dobe záľuba v literatúre. Teraz je to literárna disciplína, ktorá skúma prejav. Z nej vznikla **hermeneutika** ale v súčasnosti ju nahrádza pojem interpretácia.

Humanizmus a renesancia:

- Návraty do minulosti
- Vznikla klasická filológia, ktorá sa zaoberala výskumom antickej literatúry a jazykov. Z nej vznikla neofilológia, ktorá skúma novodobé jazyky a literatúru
- Hlavný predstaviteľ renesancie J. C. Sallinger, autor latinskej poetiky, ktorá predznamovala problémy v neskoršom klasicizme.

Klasicizmus zdôrazňoval presnosť umení. Na klasicizmus mala vplyv

Descartová filozofia nacionalizmu.

Nicolas Boileaus v jeho diele Básnické umenie, vyložil pravidlá

klasicizmu. Dobré dielo je podľa neho iba ak autor pozná všetky zákonitosti diela. Za najvhodnejší literárny prameň považoval antiku.

17 storočie bolo storočím Shakespeara. Do literárno – vednej oblasti zasiahol aj F. Bacon, ktorý ako prvý hovorí o literárnej histórii. Termín literárna história zaviedol do vedy ať nemecký vedec Lambeck v roku 1656.

Bohuslav Balbín vytvoril ako prvý systematický výklad o výstavbe literárneho diela v učebnici *Nastin humanitních nauk*.

V 18 storočí:

- Vznikli estetické teórie : Diderota, Lessinga, Hendera, Schillera a Goetheho.
- Preferovala sa próza a novela
- Vzniklo osvietenstvo, pre ktoré bolo umenie prostriedok na premenu života
- Bol rozvoj literárno – kritického myslenia
- Vznikol tzv. weimarský klasicizmus, sentimentalizmus a preromantizmus

Lessinga snažil zdôrazniť, že predmet poézie je dej. Spolu s Diderotom venovali pozornosť dráme a divadlu.

Diderot požadoval rozbor umeleckých typov v spätosti so situáciou.

Zdôrazňoval význam prostredia pre formovanie charakteru.

Schiller (*Listy o estetické výchove človeka 1795*)

- Úloha umenia a literatúry
- Literárne dôležitý prostriedok na obnovu harmonickej osobnosti

Goethe (*O pravde a pravdepodobnosti umeleckých diel*) – význam umenia pre duchovný život.

Literárna veda:

- Problém národnej koncepcie literatúry
- Podiel literatúry v národnooslobodzovacom boji
- Kritéria umeleckej hodnoty
- Medziliterárny kontext
- Literárna kritika (Svetozár Hurban Vajanský, Jozef Škultéty, Tichomír Milkin)
- Literárna historia (Jaroslav Vlček)
- Estetický program reprezentantov prvej vlny slovenského realizmu sa sformuloval: 1 v Kritických listoch (Orol 1880) S. H. Vajanského a J. Škultétyho : ich polemický dialóg sa orientoval na národné umenie a jeho estetickú hodnotu a 2vo Vlčkovom diele Literatúra na Slovensku, její vznik, rozvoj a úspechy (1881)

Osvietenský klasicizmus na Slovensku

Ondrej Plachý sa ako prvý pokúsil o literárnu teóriu na území Slovenska v súvislosti s básňou *Večnosť* o ktorej napísal článok do novín.

Bohuslav Tablic robil organizovaný literárno – vedný výskum na území Slovenska v jeho najznámejšom diele.

Jozef Ignác Bajza ako prvý formuloval román ako literárny žánr.

Literárna veda v slovenskom klasicizme:

P. J. Šafárik bol literárny historik

J. Kollár a Ján Hollý sa zaoberali literárnou teóriou a estetikou. Šafárik napísal dielo *Dejiny slovanskej reči a literatúry všetkých nárečí* (r. 1826)

K. Kuzmány napísal dielo *O kráse*, v ktorom definuje hlavné literárne druhy. Pozná lyricko – symbolické, dramaticko – syntetické, epicko – alegorické i antické a romantické básnictvo. Definoval aj sloh, v preromanticom románe *Ladislav* (1838) podal ako prvý výklad romantizmu.

Romantická poetika vychádzala z kritiky klasicizmu a abstraktného racionalizmu. Prioritná bola poetika kontrastov. V tom období bol rozpor medzi ideálom a skutočnosťou, boj princípov dobra a zla. Umenie bol prostriedok na zmenu „ šedivosti života“. Nemeckí romantisti sa zamerali na problém ľudovosti umenia.

H. Heine kritizoval idey na diele *Romantická škola* z roku 1830. Na Slovensku sa v období romantizmu zaoberal S. M. Hurban otázkami literárnej histórie. Ľ. Štúr sa zaoberal literárnou estetikou a J. Kalinčiak bol literárny kritik.

V 19 storočí Štúr a Hurban položili základy literárnej estetiky a literárnej histórie, romantickej školy.

M. Hurban a jeho dielo *Slovensko a jeho život literárny*. V diele vytvoril náčrt dejín slovenskej literatúry. M. Hurban bol slovenský historik.

V realizme bol rozvoj prírodných vied a prírodovedných výskumov. Vznikol aj **pozitivismus** (August Combe, 1793 –1857). Pozitivismus v literárnej metóde, v tej dobe bola pozornosť hlavne na autora a okolnosti jeho diela.

Predstavitelia : S. Beuve a H. Taine.

Biografizmus sa zaoberal o autora a aspekty autorovej osobnosti. Literárny kritik cez biografiu autora vnikal do jeho psychiky. Vznikol psychologizmus.

Historizmus sa zaujímal o literatúru a historické okolnosti. Jeho existenciu nemožno poprieť pred ani v neskôr v literárnych vedách.

Naturalizmus vychádzal z pozitivismu. Preceňoval význam prostredia a podceňoval význam osobností. Manifestom naturalizmu bolo okolie.

Slovenský národ nebol vtedy ešte emancipovaný. Prevládala naindividuálna téma – téma národa. Literárna veda bola s témou národa prepojená. **Literárna kritika** sa sústreďovala na diela s touto tematikou, zaujímal sa aj o hodnotu diela. Hodnota niekedy predbiehala čitateľský vkus. Išlo o **Hviezdoslavovsko – Vajanskú generáciu**, ale patrili tam aj iní autori.

Medzi literárny kontext – autori si všímali literatúru najmä Ruskú.

Tichomír Milkin (Ján Donoval – 1864 – 1920)

- Literárny kritik a teoretik 80 a 90 rokov 19. st.
- Člen skupiny katolíckych spisovateľov (*Osvaldová družina*), zoskupených okolo *Literárnych listov* (vychádzali 1891-1908 a 1930 ako príloha časopisu *Kazateľňa*)
- Kritický záujem o Kukučína, Podjavorínsku, Timravu, Šoltésovú, Vansovú, Tajovského, Vajanského a i.

S. H. Vajanský nielen tvorbu slovenských spisovateľov ale aj spisovateľov z iných krajín. Tvrdil, že nemá rád svoj ťivot.

Jozef Škultéty kritizoval témy, ktoré neboli v tej dobe populárne, iné témy boli neprijateľné. Okrem iných aktivít zbieral aj tradičné piesne.

J. Vlček bol literárny historik. Vydal dielo *Dejiny literatúry slovenskej*, ktoré vyšlo aj v matičnom vydaní.

Historická poetika Alexandra N. Veselovského (1838-1906)

- Jeho poetika je protikladom normatívnej poetiky
- Snaha objasniť podstatu poézie z jej vlastných vývinových zákonitostí
- Historické vývinové aspekty literatúry možno najlepšie ozrejmiť sledovaním a výskumom dejín literárnych slohov a žánrov.
- Vychádzal z predstavy o nadnárodných zákonitostiach literárneho vývinu
- Historická poetika ako základ literárnej histórie
- Z vnútorných dejín národných literatúr sa buduje sústava vyšších celkov – dejiny európskej a v konečných dôsledkov svetovej literatúry (porovnávací základ výskumu slohovo – druhového vývinu literatúr).

Pre **realizmus** je typická pozitivistická metóda. Podľa V nesúvisí historická poetika s normou. Ale je základ literárnej histórie.

Školy presadzovali formalizmus.

Marxisticky zameraná literárna veda mala totalitnú myšlienku.

Ruská formálna metóda vznikla z negatívnej reakcie na pozitivizmus.

Jakobson bol vedec.

Nová kritika vznikla podľa rovnomennej štúdie. Všíma si literárnosť diela. Zameriava sa na výskum metafory a na básnickú obraznosť. Mala vplyv na vzdelávanie.

Inter. M. Bola variabilná. Súvisela s odmietnutím pozitivizmu. Vznikla zlúčením viacerých metód.

Štrukturalizmus (z latinského slova *structura* – výstavba)

Je to literárnovedná metóda od 20. rokov minulého storočia.

Prateľský lingvistický krúžok (1926), jeho členmi boli : **Roman**

Jakobson, Nikolaj S. Trubeckov. Boli ruskí lingvisti pôsobiaci v Čechách.

Ústrednou osobnosťou prateľského štrukturalizmu bol **Ján Mukařovský**. Mal naň

vplyv ruský literárnovedný formalizmus a lingvistiky, Husserová
fenomenológia, F. D. Saussure a jeho ženevská škola a vplyv

českej estetiky (Durdík, Hostinský). Štruktúra bol ústredný pojem Mukařovského estetiky).

Jan Mukařovský v prednáškovej štúdií O strukturalizmu :

- Považuještruktúru za celok, ktorého časti tým, že do tohto celku vstupujú, nadobúdajú špecifický charakter
- Vzťahy medzi časťami sú samé svojou podstatou dynamické
- Hierarchia týchto vnútorných prvkov sa neustále mení
- Štruktúrou je každé umelecké dielo samo o sebe
- Literárne dielo chápe ako znak, čo je prejavom semiologického aspektu (semiológia alebo semiotika, z gréckeho semion – znak, čo sa rovná špeciálna veda zaoberajúca sa výskumom znakov.)
- Literárne dielo je podľa Mukařovského veľmi zložitý znak, lebo každá jeho časť je nositeľom parciálneho významu
- Výsledkom spojenia sa parciálnych významov je celkový zmysel diela.
- Filozofickým základom pražského štrukturalizmu je moderný racionalizmus, ktorého hlavným metodologickým je dialektika
- Jan Mukařovský sa zaslúžil o vytvorenie prvej metodológie literárnovedného štrukturalizmu
- Kapitoly z české poetiky I, II, III (1948)
- Problémy básnického jazyka
- Metodológiu literárnej vedy a estetiky, teóriu verša, sémantiku básnických textov
- Analýzy literárnych diel
- Výskum funkčných vzťahov v štruktúre literárneho diela
- Pojmy : estetická funkcia, norma, hodnota

Literárny vedec Čepán tvrdil:

- Úloha básnika v umení, ak hovoríme o istom literárnom smere, hovoríme o istom literárnom období. Ide o estetickú štruktúru, ale prelínajú sa a sú medzi nimi prepojenia.

Mukařovský mal vplyv na literárno – vedné myslenie aj na Slovensku. Jeho výskumy sa stali inšpiratívne pre ďalších vedcov a pre iné vedecké disciplíny. Tvrdil, že vzťahy v dielach sú dynamické. Jeho štrukturalizmus zasahuje až do semiologického výskumu, lebo literárne dielo chápe, ako zložitý znak.

- Nadradovali spoločenskú funkciu literatúry nad ostatné funkcie
- Presadzovali názor, že **literatúra je výrazom a odrazom spoločenského bytia** (myšlienku nemožno akceptovať, lebo literárne dielo **je umeleckým výrazom reality, no nie iba jej odrazom**).

Metódy literárnej postmodernity : palimpsest, persifláž, radikálna irónia, intertextovosť, koláž žánrov, druhov a štýlov, fragmentácia atď.

Slovenské postmoderné tendencie nemožno komplexne prirovnať k západoeurópskej či severoamerickej postmoderne. Hlavné preto, že sa nedokážu odpútať od istej spoločenskej reflexie (spoločenského zrkadlenia).

U slovenských autorov možno pozorovať kritérium dvoch podôb stredo európskej postmodernity – existenciálnej a palimpsestovej

V 20 rokoch minulého storočia bolo literárnovedné myslenie na Slovensku pod vplyvom doznievajúcich koncepcií 19 storočia aj nových trendov:

- **Pozitivistickú metódu** a československú koncepciu literatúry presadzovali A. Pražák, J. Hanuš, J. Jakubec

- **Jozef Škultéty** pokračoval v predprevratových tradíciách

- **Štefan Krčméry** (1892 – 1955) sa orientoval na estetické hodnotenie literatúry, pričom vychádzal z tradícií literárnovedného myslenia na Slovensku a z intuitívnej estetiky Bergsona a Croceho

- Literárnovedná orientácia, ktorej duchovným otcom bol **František Xavier Salda**

- **Slovenskí šaldovci** : A. Matuška, M. Chorváth a J. Félix (na báze protitradičného myslenia, na protipozitivistických pozíciách, na literárnu tvorbu presadzovala vysoké kritéria, v čom sa zhodovala so štrukturalizmom.)

- **Alexander Matuška** (1910 – 1975)

Štrukturalizmus na Slovensku :

- Nová slovenká vedecká generácia

- Priekopnícku úlohu zohral v prenikaní štrukturalizmu aj ruskej formálnej metódy do slovenskej literárnej vedy Milan Pišút a hlavne Mikuláš Bakoš

- Milan Pišút:

- Literárny kritik a historik

- Pôsobil ako sprostredkovateľ a informátor medzi pražským štrukturalizmom a slovenským prostredím

- Základný pojem literárnej teórie „ štruktúra“, deformácia, aktualizácia

- Zástanca synkretizmu metód

Interpretačná metóda (aj teória interpretácie)

- Vychádzala z metódy nemeckého idealistického filozofa Edmunda Husserla (1859 – 1938) zakladateľa fenomenologickej školy

- Fenomenológia : idealistická filozofická veda skúmajúca prírodné a duševné javy a považujúca javy vedomá za jedinú realitu

- Husserlovým teoretickým cieľom bola premena filozofie na striktnú vedu a vytvorenie čistej logiky vedeckého poznania

- V jeho estetike pokračoval N. Hartmann (/ 1882 – 1995) z Husserlovho subjektívneho idealizmu vychádzal aj Heideggerov nemecký existencializmus
- Roman Ingarden, Wolfgang Kayser a Emil Staiger

Nová kritika:

- Vznikla v 20 rokoch minulého storočia vo Veľkej Británii a v USA
- Aj „analytická kritika“ ale aj „kritika bezprostredná“
- Bádateľia : John Crowe Ransom, Cleanth Brooks, Allain Tate, William Empson, Thomas Stearns Eliot, Ivor Armstrong Richards a iní
- Pomenovanie podľa štúdie amerického básnika J. C. Ransoma Nová kritika (1941)
- Východiskovým dielom tohto smeru bola kniha Princípy literárnej kritiky od I. A. Richardsa z roku 1923 či kniha Umenie románu (1921) od Perciho Lubbocka.
- Metodologické spojivá novej kritiky s ruskou formálnou metódou
- Požadavka analyzovať dielo z literárneho aspektu
- Potrebné čítať samotné literárne dielo, a nie práce o ňom

Postštrukturalizmus je ďalšou vývinovou etapou štrukturalizmu:

- Opozičnú funkciu voči štrukturalizmu možno vidieť v rezignácii na jeho lingvistické modely
- Priekopníkom teórie dekonštrukcie je Francúz Jacques Derrida (1930)
- Najčastejšie sa pojmom dekonštrukcia označuje filozofický prehovor
- Pojem písmo, ktorý zaviedol namiesto saussurovskému pojmu reči, chápe ako znakový systém, nie iba grafickú podobu zvukových znakov
- Z Derridovho dekonštruktivizmu vychádzali predovšetkým americkí bádateľia : J. Culler, P. de Man, H. Bloom a ďalší

Od 60 rokov 20 storočia:

- Verzológia (M. Bakoš , V. Kochol, V. Turčány, J. Brezina, F. Strauss), výskum cudzích literatúr (N. Krausová, J. Félix)
- Literárnovedný výskum na pedagogických a filozofických fakultách v Matici slovenskej a v Ústave svetovej literatúry SAV
- Slovesná literatúra, Literária, Slavica
- Od druhej polovice šesťdesiatych rokov najprv Kabinet literárnej komunikácie a experimentálnej metodiky, teraz Ústav jazykovej a literárnej komunikácie, ako vedecko – výskumné pracovisko pri Pedagogickej fakulte (Fakulte humanitných vied) UKF v Nitre
- „Nitrinská škola“ je spojená s literárnoteoretickou činnosťou Františka Miku a Antona Popoviča,
- P. Liba, T. Ľilka, J. Kopál, P. Zajac

- O interpretácií umeleckého textu

Sedemdesiate a osemdesiate roky minulého storočia:

- Aktualizácia teoretických a metodologických zásad niektorých predstaviteľov tzv. druhej vlny ruského formalizmu (ich bádateľská iniciatíva bola „ z vyššej moci“ v tieni oficiálnej marxistickej literárnej vedy)
- Ide o J.V. Proppa, P. V. Medvedeva... no hlavne M. M. Bachtina (1895 – 1975):
- Zaujímal sa o problémy jazyka umeleckej literatúry
- Zaoberal sa aj estetikou a teóriou a interpretáciou epických žánrov
- Jurij M. Lotman zhodnotil jeho bádateľskú orientáciu vo svojej štúdií Bachtinova dialogická koncepcia kultúry

Pluralita súčasného uvažovania o literatúre

(Poznámky k najnovšiemu uvažovaniu o literatúre a literárnom texte..)

Postmoderné vnímanie sveta a umenia : všetko tu už bolo.

„ Umělci zjišťují, že jediná cesta, jak stvořit něco nového, je vypujčit' si to z minulosti“ (Gabliková, Selhala postmoderna, 1995,s .129

Filozofickým základom pražského štrukturalizmu bol moderný racionalizmus.

J. Mukařovský napísal diela Kapitoly z českej poetiky I, II, III.

F. Vodička sa zaujímal aj o re

Levi mal prepojenie aj so zahraničnou literárnou vedou. Bol analytik literárneho diela.

F. Miku – genetívna poetika

Slovenský štrukturalizmus (črty)

- Spoločný cieľ (vytvoriť bázu modernej vedy)
- Uplatňovanie metódy vo viacerých vedných disciplínach
- Vypracovanie štrukturalistickej metodológie

Francúzsky štrukturalizmus:

- Reprezentovaný Claudpn Lévi- Straussom (štrukturálna antropológia), Rolandom Barthesom, Michelom Foucaultom (filozofia), Jeanom Piagetom, Tzvetanom Todorovom, Gérardom Genettom, Jackuesom Lacanom (štrukturálna psychoanalýza), ale aj inými
- Nadväzovali na Jakobsona
- Vo svojich výskumoch využívali aj semiológiu, preto sa nazýva aj semiologickým štrukturalizmom,

Svetozár Hurban Vajanský (1847 – 1916)

- Popredná literárnokritická činnosť
- Kritiku považoval za dôležitú oblasť tvorivej činnosti
- Glosoval aj výtvarné umenie
- V štúdiach analyzoval aj funkciu umenia, najmä literatúry v národnom živote a v národnoobranom zápase
- **Literatúra a národ, Ľud a literatúra**
- Knižne vyšlo **Umenie a národnosť** (1886)
- Výber z jeho kritickej činnosti vyšiel v 2 zväzkoch: **State o slovenskej literatúre** (1956) a **State o svetovej literatúre** (1957)

Školy dekadentného umenia:

- Odmietali pozitivizmus
- Presadzovali experimentátorstvo, estétstvo a formalizmus
- Vychádzali z učenia Kierkegaard, Schopenhauera, Nietzscheho, Bergsona a Croceho

Marxisticky zameraná literárna veda :

- Vychádzala z marxistického svetonázoru a ideológie historického a dialektického materializmu
- Zdôrazňovala, že buřoážna spoločnosť je napríklad k umeniu a poézii nepriateľská

- Napriek tomu umenie „neodumiera“